

ביאור הדף מסכת מנחות דף ה'

לעיל אמר רב שאשם נזיר ומצורע ששחטן שלא לשמן פסולים, כי באו להכשיר את הנזיר להתחיל מניין ימי טהרה או את המצורע לבא במחנה ולא הכשירו, מחמת שקרבו שלא לשמן.

ומקשה הגמרא על רב מברייטא שאומר שאשם מצורע שנשחט שלא לשמו או שלא ניתן מדמו על גבי הבהונות של המצורע, הרי זה עולה לגבי מזבח, וטעון נסכים, אך כיון שנשחט שלא לשמו צריך אשם אחר להכשירו. ובפירוש רואים שלא כדעת רב שסובר שאשם מצורע שנשחט שלא לשמו פסול, אלא רואים בברייטא שהוא כשר, אלא שלא מרצה וצריך אשם אחר.

לעיל הובאה דעת רב שמנחת העומר שנקמצה שלא לשמה פסולה. ואומרת הגמרא שדעת רבי שמעון בן לקיש שמנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשירה, אבל כיון שהיא לא התירה את התבואה החדשה מחמת שהיא נקמצה שלא לשמה, שירה אינם נאכלים עד שיביאו מנחת העומר אחרת שתתירנה.

ושואלת הגמרא אם שיירי מנחת העומר אסורים באכילה, כיצד יתכן שמקריבים את הקומץ, הרי נאמר בפסוק ביחזקאל "ממשקה ישראל", ולומדים משם שמותר להקריב קרבן רק מן המותר לישראל, וכיון שהתבואה החדשה עדיין אסורה לישראל, ממילא יהיה אסור אף להקריבה לקרבן.

ותירץ רב אדא בר אהבה שלדעת ריש לקיש, אין דין מחוסר זמן לבו ביום, וכלומר שאם התבואה תהיה מותרת באותו היום, כבר מתחילת היום נחשבת התבואה כאילו היא מותרת באכילה, ואין בה את החסרון של "ממשקה ישראל".

הקשה רב אדא בריה דרב יצחק על הסברא של רב אדא בר אהבה שאין מחוסר זמן לבו ביום, מברייטא שאומרת שיש בעופות דינים שאין במנחות, במה שקרבן עוף יכול לבוא על ידי שני שותפים, אבל מנחה לא, וכן מחוסרי כפרה כמו זב וזבה יולדת ומצורע, יכולים להקריב עוף אבל לא מנחה. ודין נוסף שיש בעופות שבקודש הם הותרו מכלל איסורם, וכלומר שאף שמליקה אסורה בהם בחולין, היא הותרה בהם בהקדש.

ויש במנחות דינים שאין בעופות, שצריך לקדש את המנחות בכלי של הקדש, ויש בהם תנופה והגשה והם קרבים גם בקרבן ציבור וגם בקרבן יחיד, אך עופות אינם צריכים כלי, ואין בהם תנופה והגשה, והם קרבים רק קרבן יחיד ולא כקרבן ציבור.

ולמעשה מבואר בברייטא שרק קרבן עופות הותרו מכלל איסורם, ולא מנחות. ולפי רב אדא בר אהבה בדעת ריש לקיש שמנחת העומר קריבה אפילו באופן שהיא אסורה באכילה כי אין מחוסר זמן לבו ביום, נמצא שאף במנחות יש אופן שהם הותרו מכלל איסורם.

ועונה הגמרא שכיון שאין מחוסר זמן לבו ביום, אין זה נחשב אפילו שהותר מכלל איסורו, אלא כאילו אין כאן איסור כלל.

הקשה רב ששת על רב אדא בר אהבה מהמשנה שאומרת שאם המצורע במקום לתת דם על הבהונות ואחר כך לתת שמן, נתן קודם את השמן ואחר כך נתן את הדם, ימלא את הלוג בשמן, ויחזור ויתן שוב שמן אחרי המתן דם.

וכן אם הקדים קודם ונתן את המתנות על הבהונות לפני מתן שבע מתנות על הפרוכת, ימלא שוב את לוג השמן ויחזור ויתן את המתן בהונות אחרי מתן ז'.

והקשה רב ששת שרואים במשנה שיש מחוסר זמן לבו ביום, ולכן אפילו שהיום לאחר שיתן את המתנות של הדם יגיע זמן נתינת השמן, למרות זאת אם נתן את השמן קודם הנתינה לא מועילה, וצריך לחזור ולתת שוב את המתן שמן אחרי הדם, כי יש מחוסר זמן אפילו בו ביום.

ותירץ רב פפא שהלכות מצורע שונים משאר מקומות, ואף שיש מחוסר זמן לבו ביום, זה רק בשאר מקומות, אך לא בהלכות מצורע, כי נאמר בהם "זאת תהיה תורת המצורע", ומשמע שהיא תהיה בהוויתה בדיוק כמו סדרה, בלא שינוי.

והקשה רב פפא על רב אדא בר אהבה שלגבי מצורע שנינו במשנה שאם הקדים חטאתו לאשמו לא יהיה אחר ממרס בדמה החטאת עד שיזרוק את דם האשם, אלא תעובר צורתה של החטאת ותצא לבית השריפה, ורואים שאפילו שאחרי שיקריבו היום את אשם המצורע יגיע זמן החטאת, בכל זאת יש דין מחוסר זמן אפילו בו ביום.

ותמהה הגמרא שהרי רב פפא עצמו כבר תירץ שנאמר במצורע "תהיה" לומר לנו שצריך שהלכות המצורע יהיה כהויתן בלי שינוי, ומדוע הוא הקשה ממצורע.

ועונה הגמרא שרב פפא הבין שהפסוק "וזאת תהיה תורת המצורע" מדבר על העבודות של המצורע, אבל שחיטה אינה עבודה, ולכן עליה לא נאמר שבהויתה תהא, וממה שלמרות זאת הדין הוא שאם שחט את החטאת לפני האשם תעובר צורתה ותצא לבית השריפה, ולא אומרים שימרס בדמה עד אחר זריקת דם האשם ואז יזרוק את דם החטאת, רואים שיש דין מחוסר זמן אפילו לבו ביום.

ולכן דחה רב פפא את סברת רב אדא בר אהבה ואמר שהטעם של ריש לקיש שסובר שמנחת העומר קריבה אפילו שחשב עליה שלא לשמה והיא לא התירה את התבואה החדשה, זה מפני שלדעת ריש לקיש, מיד כשהאיר המזרח בבוקר של ט"ו התבואה החדשה מותרת באכילה, ולא הקרבת העומר מתירתה, אלא שיש מצווה להמתין עד לאחר הקרבת העומר, וממילא כיון שהתבואה אינה אסורה באכילה מותר להקריב את העומר אפילו אם הוא נקמץ שלא לשמו.

וכך באמת דעת רבי יוחנן וריש לקיש שאפילו בזמן שבית המקדש קיים כשהאיר המזרח הותרה התבואה החדשה, ולא העומר מתיר אותה.

עמוד ב'

ואומנם אומרת הגמרא שאת הדין הזה שאמר ריש לקיש שמנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשירה, הוא לא אמר בפירוש, אלא כך מוכח ממשמעות דבריו.

ששינו במשנה שאין מביאים מנחת בכורים ומנחת בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול. ואף לא יביא ביכורים קודם לשתי הלחם בשבועות ואם הביא כשר. ואמר רבי יצחק בשם ריש לקיש על המשנה שהדין שאמרה המשנה שאם הביא מנחת ביכורים קודם לעומר המנחה פסולה, זה רק בארבעה עשר ובחמשה עשר בניסן, אבל בששה עשר אם הביא כשר.

ומוכח מדברי ריש לקיש שזריחת השמש מתירה את התבואה, ולכן הביכורים כשרים אפילו שהוקרבו לפני העומר.

לעיל הובאה דעת רב שמנחת העומר שקמצה שלא לשמה פסולה, ודעת ריש לקיש שהיא כשרה אלא שצריך להקריב מנחת עומר אחרת, וכעת מביאה הגמרא שדעת רבא שמנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשירה, ושיריה נאכלים, ואין צריך להקריב מנחת העומר אחרת.

וטעמו של רבא הוא כיון שאין המחשבה מועילה לפסול או לפגום בקרבן, אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום הראוי לעבודה.

ומבארת הגמרא שבמה שאמר רבא שאין המחשבה מועילה אלא במי שראוי לעבודה, הוא בא למעט כהן בעל מום שאף אם חשב מחשבת שלא לשמה אינה מועילה לפסול את קרבן, ומה שאמר שאין מחשבה מועילה אלא בדבר הראוי לעבודה, בא למעט מנחת העומר שאינה ראויה למנחה אחרת אלא היא חידוש רק במנחת העומר, כי היא באה שעורים קלויים, מה שלא מצינו בשום מנחה אחרת. ובמה **שאמר** רבא שאין מחשב מועלת אלא במקום הראוי לעבודה הוא בא למעט שאם המזבח נפגם ואינו ראוי לעבודה, והכהן חשב באותו הזמן מחשבת פסול הקרבן כשר, ואם תיקנו את המזבח בו ביום והקריבו את הקרבן הוא מרצה.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמהפסוק "מן הבקר" שנאמר בפסוק "עם עולה קרבנו מן הבקר", בא למעט את ההטרפה שפסולה לעולה.

ושואלת הברייטא מדוע צריך פסוק הרי וודאי שטרפה פסולה לקרבן, מקל וחומר שאם בעל מום שמותר באכילה להדיט אסור להקרבה לגבוה, קל וחומר שטרפה שאסורה באכילה אפילו להדיט שתהיה אסורה בהקרבה לגבוה.

ומנסה הברייטא לפרוך את הקל וחומר ולומר שמצינו מקום נוסף שאסור להדיט ומותר לגבוה, לגבי חלב ודם, שאף שהם אסורים באכילה להדיט, מקריבים אותם על המזבח.

ודוחה הברייטא שאין פרכה מחלב ודם, כי חלב ודם קרבים מתוך בהמה המותרת להדיט, ואף הם קרבים יחד עמה, אבל טריפה כולה אסורה להדיט ולכן צריכה להיות אסורה גם לגבוה.

ומנסה הברייטא לפרוך את הקו וחומר ולומר שאי אפשר ללמוד מקל וחומר שטרפה אסורה להקרבה, ולכן צריך פסוק, כי מצינו מקום נוסף שאסור להדיט ומותר לגבוה, במליקה, שאסורה להדיט ואם הדיט מלק עוף הוא אסור באכילה מדין נבילה ולמרות זאת לגבוה יש דין למלוק את העוף ולהקריבו. ורואים שיש מקומות שאף שאסורים להדיט מותרים לגבוה.

ודוחה הברייטא ואומרת שאין מכאן פרכה כי מליקה נאסרת להדיט בדבר שהוא עצמו מקדש אותה לגבוה, וכלומר במליקה, שהיא מקדשת את העוף לגבוה, והיא חלק מדין הקרבתו, ולכן היא מותרת לגבוה. אבל טריפה הרי מה שאוסר אותה אינו דין בקדושתה אלא חיסרון חיצוני שיש בה, וממילא כפי שהיא אסורה להדיט היא צריכה להיות אסורה גם לגבוה.

ואומרת הברייטא שאם בכל זאת נמצא פרכה להשיב על הקל וחומר ולא נלמד מבעל מום לטריפה, למרות זאת לומדים מהפסוק "מן הבקר" שטרפה פסולה להקרבה.

ודנה הגמרא לאיזו תשובה התכוונה הברייטא שאפשר להשיב על הקל וחומר.

וניסה רב לומר שהפרכה על הקל וחומר היא שממה שמנחת העומר היא אסורה להדיט משום חדש, ולמרות זאת מותרת להקרבה לגבוה, רואים שיש אופנים של קרבן שאסור להדיט ומותר לגבוה, ואם כך אף טריפה לולי הפסוק תהיה מותרת לגבוה.

אך דוחה הגמרא שאין ראייה ממנחת העומר לטריפה, כי מנחת העומר מרובה מצווה, כי היא באה להתיר את התבואה החדשה, ולכן היא מותרת בהקרבה, אבל טריפה לא באה להתיר כלום, ולכן אין סיבה להתיר אותה לגבוה.

ומנסה הגמרא לומר שיש אופנים שמנחת העומר לא מתירה תבואה, כגון בשביעית שאסורה בזריעה, ולמרות זאת היא קריבה, ונלמד מכאן שיתכן דבר שאסור להדיט ומותר לגבוה, אפילו שהוא לא מתיר כלום.

ודוחה הגמרא שאף בשביעית מנחת העומר מתירה את הספיחים שגדלו מאליהם בשביעית, שהם לא אסורים באיסור שביעית כי לא זרעו אותם בשביעית, ולא עשו בהם עבודה אסורה.

ומנסה הגמרא לומר שמה שהברייטא אומרת שיש פרכה לקל וחומר זה לפי דעת רבי עקיבא שספיחים אסורים בשביעית, וממילא מנחת העומר לא מתירה כלום, וממילא מצינו שיתכן דבר שאסור להדיט ומותר לגבוה, אפילו שהוא לא מתיר כלום, ואף טריפה לולי הפסוק "מן הבקר תהיה מותרת".

אך אמר רב אחא בר אבא לרב אשי שאפילו לרבי עקיבא אין פרכה לקל וחומר, כי אי אפשר ללמוד ממנחת העומר כי היא תמיד מנחת העומר באה להתיר משהו, שהרי היא מתירה את התבואה החדשה שבחוץ לארץ ששם אין איסור זריעה בשביעית, ואפילו לדעת הסובר שחדש בחו"ל איסורה רק מדרבנן ולא מהתורה, מנחת העומר מתירה לכל הפחות את הלאו של החדש שבתוכה.

אך אמר רב אחא מדיפתי לרבינא שאי אפשר לפרוך את הקל וחומר ממה שמנחת העומר מתירה את הלאו שבתוכה, כי הרי כך אפשר לומר גם לגבי טריפה, שתהיה מותרת לגבוה ותתיר את הלאו שבתוכה.